

ARTIKELEN

DE STRAFRECHTER, DE PSYCHIATER EN HUN GEMEENSCHAPPELIJKE TAAK.

DOOR

K. HERMAN BOUMAN.

Men kan moeilijk ontkennen dat er, bij de veranderde inzichten die er in de problemen der criminologie en haar toepassing in den loop der jaren zijn ontstaan, bij vele van haar beoefenaren een gevoel van onzekerheid en onbehagelijkheid is geboren.

Sedert Pinel voor de ontwijfelbaar krankzinnigen een andere beoordeeling van hun crimineele daden heeft bepleit en de overtuiging veld won dat bij toekenning van schuld en straf de „dader” en niet de „daad” uitgangspunt moest zijn, heeft de strafrechter zich allengs geplaast gezien voor een hem geheel nieuw en vreemd probleem. Nieuw, omdat hij zich voorheen niet behoefde te verdiepen in de persoonlijkheid van den misdadiger, en vreemd, omdat hij de opleiding miste die hem in staat kon stellen dit met vrucht te doen.

Men zal moeten toegeven dat het hem ook niet zeer gemakkelijk gemaakt werd. De jonge wetenschap der crimineele anthropologie heeft moeilijke kinderjaren gehad. Zij stond tegenover hoogst eerbiedwaardige overtuigingen, geheiligd door eeuwenoude traditie en van hoog gezag, en was daarenboven nog in zich zelf sterk verdeeld. Het mag wellicht verwonderen dat zij ondanks haar misvattingen en fouten niet aanstonds smadelijk is ten ondergegaan. Maar wanneer het nieuwe licht dat zij bracht toch is blijven schijnen niet alleen, maar ook steeds meer het inzicht heeft verhelderd, dan komt dat zonder twijfel wel daardoor dat deze wetenschap er een is die geheel past in het biologisch en sociologisch denken van onzen tijd. Op dit oogenblik zullen stellig weinigen de enorme betekenis ontkennen die de kennis van de persoon van den misdadiger heeft voor de strafrechtelijke beoordeeling en het heeft den schijn dat de evolutie, die in gang is, zich nog slechts voor een klein deel heeft voltrokken.

Deze nieuwe wijze van denken en oordeelen kon niet zonder weerstand en misverstand geboren worden. Geestesrichtingen, zoo verschillend als de philosophisch-metaphysische opvattingen van schuld en straf en de biologisch-psychologische over de persoonlijkheid van

den misdadiger, moesten wel met elkaar in botsing komen. Twee werelden kwamen op dit terrein voor het eerst met elkaar in aanraking. De moderne natuurwetenschappelijke beschouwingswijze mocht dan vóór hebben dat zij geheel paste in een tijd van waarnemen en experiment en steunen op de feiten, die bij de bestudeering van den invloed van milieu en aanleg steeds meer duidelijk werden, zij had ontegenzeggelijk tégen zich dat zij grootendeels toegepast moest worden door menschen, die een zorgvuldige natuurwetenschappelijke opleiding niet of onvoldoende hadden genoten.

Wantrouwen, aan weerskanten, kon niet uitblijven. Het moet b.v. voor den jurist-criminoloog moeilijk geweest zijn den geest van het Lombrosisme te waardeeren, waar hij zag hoe de feiten, die de theorie moesten steunen, door de geestverwanten der nieuwe scholen zelf krachteloos werden gemaakt. Het kon hem niet euvel worden geduid dat hij niet dadelijk vermocht te erkennen wat er werkelijk in leefde en nóg leeft. Men mag het hem wel als een hooge verdienste aanrekenen dat hij ondanks alles er toch naar heeft gestreefd de beschouwingen der nieuwlichters te leeren kennen, al is wellicht het contact hem vaker opgedrongen dan hem lief was. Meermalen werd hem de gelegenheid geboden de nieuwe leer af te wijzen en verzette hij zich zelfs niet wanneer op waarlijk dramatische wijze de ingeroepen hulp van zijn eigen deskundigen in foro werd verguisd en het „rapport” van den gehaten „psychiater” voor zijn oogen werd verscheurd.

En toch bleef hij — zoo niet altijd openlijk dan toch verdekt — het andere kamp bespieden; om ten slotte door een gevoel van vrees bekropen te worden, dat hij bezig was den tak af te zagen waarop hij zelf zat. Wie nu onbevooroordeeld rondkijkt in den kring der criminologen zal stellig kunnen bespeuren dat ernstige pogingen tot toenadering en begripen nog altijd gedaan worden. Gemeenschappelijk zal men er ten slotte slechts toe kunnen komen denkbeelden in praktijk te brengen, die diep ingrijpen in het leven en die moeten voeren tot het bepalen der juiste verhoudingen tusschen den crimineelen mensch en de maatschappij.

Maar bij dien gemeenschappelijken arbeid moesten wel de fundamentele tegenstellingen aan het licht komen die bij twee uitgangspunten, zoo verschillend, behooren. Er is wel geen boek of tijdschrift-artikel dat over deze kwestie handelt, geen vergaderingsverslag van vereenigingen aan deze toenadering gewijd, waaruit niet telkens weer blijkt hoe groot het meningsverschil soms was, zoodat, ondanks alle goede wil, de kloof soms onoverbrugbaar schijnt, die beide groepen scheidt. Men kan zich dan dikwijls niet geheel onttrekken aan den indruk dat beide partijen hun bijzondere taal spreken, die door de andere wel wordt gehoord, maar niet ten volle verstaan.

In ons eigen land is de geschiedenis van dien strijd daarom zoo

nauwkeurig te volgen, omdat hier reeds vroeg de behoefte gevoeld werd een oplossing in de gestelde problemen te brengen en ook omdat hier voldoende de krachten gevonden werden zich aan die taak te zetten. Zeer bepaaldelijk is dit vast te stellen in de werkzaamheid van het Psychiatrisch Juridisch Gezelschap. Dit gezelschap, geboren uit de zuivere behoefte elkaar te begrijpen, is door Prof. G. A. van Hamel in 1907 ten doop gehouden. Hij verzekerde toen, dat de behoefte aan voorlichting het sterkst was aan de zijde der juristen en dat deze meer wilden weten van de „psychische werkelijkheid” in den mensch. Deze eerste voorzitter ontwikkelde een geheel program van werkzaamheid en hoopvol en vol verwachting zette men zich aan het werk.¹⁾

Tien jaar later, bij de viering van het eerste jubileum, maakte de toenmalige voorzitter Prof. Simons de rekening op.²⁾ Hij moest vermindering van belangstelling, onvoldoende bezoek en gebrekkig resultaat in de praktijk vaststellen en hij slaakte de verzuchting dat ondanks de nagestreefde toenadering toch in den afgelopen tijd nog gemakkelijk „een bedenkelijk misverstand” tusschen psychiaters en rechtsgeleerden was gerezen. Nu, nog tien jaren verder, schijnt het dat dit proces zoo mogelijk nog verder is voortgeschreden.

Dit alles geeft te denken. Wanneer men zich mocht hebben voorgesteld dat nu ook een krachtige „school” van moderne criminologen zou zijn ontbloeid, die de dragers der „nieuwe ideeën” zou voortbrengen, om deze van de vacant rakende katheders te verkondigen, dan moet thans wel de teleurstelling groot zijn. Toch kan dit werk niet nutteloos zijn geweest en is het ook feitelijk niet geweest. Niet alleen zijn de eerste belangrijke vraagstukken uitvoerig besproken en de algemeene lijnen eener samenwerking vastgelegd, maar ook — en vooral — is het groote verschil van inzicht en opvatting gebleken. Dat kan een verdere samenwerking slechts ten goede komen.

De generatie die de toenadering op touw heeft gezet moge er dan ook zelf niet alle vruchten van hebben geplukt, de hoop is aanwezig dat een jonger geslacht er zich op voorbereidt den eenmaal ingeslagen weg tot een goed einde te vervolgen. Maar dan zullen vele van de barrières moeten vallen die onderling begrijpen hebben bemoeilijkt. Men zal hier en daar het uitgangspunt opnieuw moeten zoeken en voor alles de studierichting en voorbereiding moeten wijzigen of aanvullen, die den jurist ten deel valt, die zich de toepassing van het strafrecht tot levenstaak gaat kiezen.

Met het oog op dit alles loont het nog altijd de moeite een poging te doen om de achter ons liggende periode te overzien en de

¹⁾ G. A. van Hamel, Verslag Psych. Jurid. Gezelschap, 16 Febr. 1907.

²⁾ D. Simons, Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., 17 Febr. 1917.

punten aan te wijzen waar men is vastgelopen of verwarring dreigt. De medicus-psychiater kan dit wellicht het beste doen door de plichten, die hij als getuige-deskundige voor de Rechtbank heeft, of de rechten, die hem worden toegekend, aan een bespreking te onderwerpen. Op drieërlei gebied — in hoofdzaak — is de botsing der meeningen het duidelijkst aan den dag getreden, en al raakt het overal feitelijk hetzelfde probleem, zoo kan men het toch van deze zijden het beste toelichten. Men kan zich hierbij zonder bezwaar houden aan de debatten, die in eigen land zijn gevoerd en de geschriften die hier zijn verschenen, omdat daarin vrijwel alles voorkomt wat van eenig belang kan geacht worden.

Daar is allereerst het fel omstreden probleem der „toerekeningsvatbaarheid”. Elke uitwisseling van gedachten tusschen strafrechters en psychiaters begint met de inzetting van dit thema. Over wat men onder dit niet bijster schoone Hollandsche woord¹⁾ te verstaan heeft is een behoorlijke bibliotheek volgeschreven en scherp juridisch en psychologisch vernuft is daarbij in het vuur gebracht. Daarbij is dan ook gedebatteerd — en met niet minder hartstocht — over de vraag aan wie de beoordeeling zou toekomen of die toestand van al dan niet iemand zijn daad te kunnen toerekenen inderdaad aanwezig is.

In de eerste jaren van het bestaan van bovengenoemd Gezelschap, bij de voorposten-gevechten die bij een eerste kennismaking nu eenmaal onvermijdelijk zijn, is deze kwestie niet van de lucht geweest (1907—1909). Tenslotte bleek men zoowat in drie kampen verdeeld te zijn, die men wellicht zeer in 't kort als volgt zou kunnen groepeeren.

*Simons*²⁾, *van der Kolk*³⁾ en *van Geuns*⁴⁾ hebben niet nagelaten het onbetwist recht om een zoodanigen toestand vast te stellen voor den rechter op te eischen, eventueel na gegevens die hij aan „des-

¹⁾ Hierbij wordt dan rekening gehouden met de opvatting van hen, die de uitdrukking „toerekenbaar” willen behouden voor wat men wellicht duidelijker „verantwoordelijkheid” zou kunnen noemen en waaronder verstaan wordt het feit, dat ieder, normaal of abnormaal, gezond of ziek, nu eenmaal vanzelf de gevolgen van zijn daden zal moeten ondervinden, al is dit niet in den vorm van straf of behandeling.

²⁾ *D. Simons*, De positie van Rechter en Deskundige bij de toepassing van art. 37 Wetb. v. Strafr. — Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., 16 Febr. 1907.

D. Simons, De omvang van de taak van den psychiater in strafzaken. Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., Mei 1908.

³⁾ *J. van der Kolk*, Voldoet de wijze waarop heden in foro criminali wordt voorzien in psychiatrische voorlichting van den rechter aan de eischen, die men stellen kan, enz. Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., Nov. 1909.

⁴⁾ *S. J. M. van Geuns*, De positie en het terrein van den psychiater in strafzaken. Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., Dec. 1917

kundigen" — in casu psychiaters — kàn, maar niet noodzakelijk behoeft te vragen.

*Rosenstein*¹⁾ en vooral *Cox*²⁾ in een zeer scherpzinnig en lezenswaard betoog, hielden niet op het tegendeel te beweren en meenden dat de jurist niet beschikken kan over de criteria, die voor zulk een beoordeeling noodig zijn.

De meening van *Heilbronner*³⁾ en *van der Hoeven*⁴⁾ kan men misschien het beste weergeven door te zeggen, dat zij meenen dat de rechter wel de beslissing moet nemen, maar dit niet doen kan en mag dan nadat hij den psychiater daarbij geraadpleegd heeft.

Al deze heldere en belangwekkende redevoeringen en betoogen mogen allen ter lezing worden aanbevolen, die zich van het fundamenteele vraagstuk dat hier besproken wordt op de hoogte willen stellen. Een critische bespreking hier zou buiten het bestek voeren, dat bij deze beschouwingen in acht moet genomen worden. Maar men kan stellig vaststellen, dat een communis opinio nimmer werd verkregen en dat na al die jaren van debat geen norm is gesteld waaraan men zich voortaan te houden heeft. Men kan zelfs niet van een juridisch en psychiatrisch kamp spreken: de gelijkgezinden zijn in beide te vinden, al voelt de jurist er over het algemeen ook meer voor deze beslissing aan zich te houden. Of hij daarin nu werkelijk zich zoo sterk voelt als hij voorgeeft? Men zou er aan gaan twijfelen, wanneer men als getuige-deskundige steeds en onafwendbaar weer de vraag krijgt voorgelegd: „of de beklaagde het feit op dien grond” (bedoeld is art. 37 Wetb. v. Strafrecht) „kan worden toegerekend”. Die vraag en in dien onverbiddelijken vorm ontbreekt vrijwel nimmer. Ex cathetra mag men dan het oordeel aan zich houden — in de praktijk vaart men blijkbaar nog veiliger op eens anders compas.

Wanneer men — om slechts enkele der genoemde bewijsvoeringen aan te halen — het betoog van *Simons* en *Van Geuns* legt naast dat van *Cox*, dan krijgt men den indruk, dat beide partijen wel met nadrukkelijke overtuiging betwisten dat het recht „iemand iets toe te rekenen” behoort aan de „andere partij”, maar dat de gronden waarop eigen claim berust niet zoo overtuigend zijn. Heftig begeerd door elk van beide, weet niemand zich het rustig bezit te verzekeren.

¹⁾ *P. H. Rosenstein*, De omvang van de taak van den psychiater in strafzaken. Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., Mei 1908.

²⁾ *W. H. Cox*, Is het begrip der toerekenbaarheid een juridisch begrip? Verslag Psych. Jurid. Gezelsch., April 1909.

W. H. Cox, Signifiek en toerekenbaarheid. Tijdschr. voor Strafrecht, XXIX, afl. 3, 1918.

³⁾ *K. Heilbronner*, De positie van rechter en deskundige bij de toepassing van art. 37 Wetb. v. Strafr. Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., Febr. 1907.

⁴⁾ *H. van der Hoeven*, Psychiatrie, een handleiding voor Juristen, 1913.

De vraag zou zich kunnen opdringen of niet beide gelijk hebben of — anders gesteld —: kan men toerekenen in den zin der wet? Is de vraagstelling juist gekozen? Bestaat het voorwerp van den strijd? Is al dat scherpzinnig vernuft niet verspild door te redetwisten over een begrip dat zich overleefde? Moet niet een nieuw geformuleerd worden? Zijn de inzichten niet aan het veranderen en moet niet een andere weg gezocht worden, beter geschikt om het verre doel te bereiken?

Zou — wellicht — de strafrechter in de uitoefening van zijn ambt niet verlost worden van een druk wanneer hij niet langer door de wet gedwongen werd om een oordeel uit te spreken over een metafysisch probleem? Zou — ten slotte — het Recht schade lijden wanneer dit geheele begrip uit de strafwet verdween?

De niet-jurist waagt zich op uiterst gevaarlijk terrein wanneer hij zulke gedachten oproept; het past hem niet ze vorm te geven noch minder om te trachten ze te beantwoorden. Wanneer men bedenkt dat: „de toerekeningsvatbaarheid de grondslag is van onze strafrechterlijke aansprakelijkheid”, dan zullen anderen moeten onderzoeken of deze grondslag nog hecht genoeg is.

Maar wel kan de „deskundige”, die twijfelt aan zijn eigen deskundigheid in dezen en eenvoudig deskundig meent te zijn binnen het gebied van zijn eigen wetenschap, getuigen dat hij voor zich met het begrip niet werken kan. Niets althans in zijn eigen opleiding als bioloog, psycholoog, psychiater of medicus leert hem iets omtrent schuld, straf, aansprakelijkheid, vergelding, toerekeningsvatbaarheid of wat dies meer zij. Hoe schitterend ook het betoog van Cox¹⁾ moge zijn, op dit punt is het stellig verre van overtuigend.

De schijnbaar eenvoudige reeks: normaal = toerekeningsvatbaar = schuldig = strafbaar, is misleidend. Uit zeer verschillende gebieden stammen deze begrippen; zij passen niet naast elkaar en dekken elkaar nog minder. Van een strenge „norm”-bepaling komt in de biologie niets terecht, zoomin als in de pathologie van het begrip „ziekte”. In de psychologie en psychiatrie, waar de criteria zoo on-eindig moeilijker zijn, de begrippen zooveel vager, het geheel zoo veel meer ondeelbaar, de meting zooveel subjectiever, kan men er eerst recht niet mee werken. Het uitgangspunt van onze „gelijkwaardige” reeks is reeds een wankelbaar, onvatbaar iets en geeft geen houvast. En verkiest men een waardeoordeel, wil men „minderwaardig” met „abnormaal” gelijkstellen dan gaat men uit van zeer subjectieve waardeeringen, die wisselen in tijd en plaats en elk oogenblik wijzigingen kunnen ondergaan. Maar dan is toch stellig het begrip feitelijk ge-

¹⁾ W. H. Cox, Signifiek en toerekeningsvatbaarheid. Tijdschr. v. Strafrecht, XXIX, afl. 3, 1918.

bracht buiten het terrein der toegepaste biologie, dat de pathologie nu eenmaal is. Hoe zal men elkaar ten slotte ook kunnen verstaan temidden van deze spraakverwarring?

Natuurlijk heeft men getracht compromissen te sluiten; de wederzijdsche goede wil was er de vader van. Maar dit gedeelde vaderschap kan eigenlijk niemand geheel bevredigen. „Verminderde” en „gedeeltelijke” toerekeningsvatbaarheid, ook „tijdelijke” toerekeningsvatbaarheid of toerekeningsvatbaarheid voor zekere delicten wèl, voor andere niet bij dezelfde persoon; — of groepeerings van crimineelen: krankzinnigen, psychopathen en normalen, of — op andere wijze —: jeugdigen, volwassenen, of sexen. Misschien zal wel eerdaags een verdeeling volgen naar „karakter-typen” aan elk waarvan een gemodificeerde toerekeningsvatbaarheid zal worden toegevoegd, om ten slotte — wie weet? — er toe over te gaan voor ieder individu een eigen wijze van „berechting” te verlangen. Maar daarmee zou men dan ook het standpunt van „individualisatie” in hooge mate genaderd zijn, want dan wordt inderdaad de „dader” en niet de „daad” het uitgangspunt.

Maar al deze pogingen om een gemeenschappelijke basis te vinden moeten vooreerst wel lapmiddelen blijven, die de scheur wel bepleisteren maar niet hechten. Hoe kan men den weg voor de naaste toekomst voorbereiden? Op welke wijze kan althans op dit oogenblik de samenwerking worden verkregen? Vooral ook: hoe kan de getuige-deskundige psychiater het nuttigst werkzaam zijn?

De psychiater is als getuige-deskundige in foro gelijk aan anderen door wie de rechter zich laat voorlichten over vraagstukken, die hij zelf niet of niet voldoende beheerschen kan. Evenals de slotenmaker over een verbroken slot, of de chemicus over den maaginhoud of de technicus der politie over vingerafdrukken verslag dient uit te brengen over hetgeen juist hij als „deskundige” het best kan vaststellen, zoo is de psychiater slechts de dienaar en voorlichter van den strafrechter. Niet anders kan hij zijn taak opvatten.

Hij kan krachtens zijn studie en ervaring en met de hem alleen eigen methoden van onderzoek feiten vaststellen en daaruit besluiten trekken waar het psychologische en psychiatrische vragen betreft. Laat nu toch niemand in ernst meenen dat de psychiater geen psycholoog is of behoeft te zijn. Wanneer iemand de ziekte of de afwijking van een ideale norm zal vaststellen, zal hij toch allereerst de z.g.n. normale verhoudingen moeten kennen. Niet ten onrechte wordt b.v. de algemeene medicus vóór zijn klinische jaren duchtig onderwezen in de (normale) anatomie en physiologie. Wanneer de psychologie van den psychopatholoog er ietwat anders uitziet dan wat de jurist en andere „praktische menschenkenners” er onder plegen te verstaan, dan komt dit omdat geschoolde wetenschap nu eenmaal iets anders is dan de —

op zijn best — aangeboren „kijk” en alleen door speciale studie verkregen wordt.

De psychiatrische schoenmaker houde zich bij zijn leest. Hij kan den rechterstoel niet innemen en een verantwoordelijkheid gaan dragen die hij niet gewassen is en die hem in aanraking zou brengen met begrippen waarvan hij niet meer begrijpen kan dan elk ander maatschappelijk voelend en denkend mensch. Laat hem gerust de zoo moeilijke en verantwoordelijke beslissingen, die zijn individualistisch beroep toch al met zich meebrengt, zijn advies in zake gezondheid en ziekte, leven en dood. Bezwaar zijn geweten niet met kwesties over schuld of toerekeningsvatbaarheid, of hoe die voor hem vreemde begrippen en problemen ook luiden mogen. Zelfs als raadkamer-specialist of als „man op den uitkijk” in de openbare zitting of het vooronderzoek van den rechtercommissaris, kan hij in een positie komen die bedenkelijk is. Plooi hem geen toga over de schouders, die niet voor hem is gesneden! Dwing hem niet begrippen te hanteeren, die hem niet handen, beschouwingen te houden die niet de zijne kunnen zijn. Niet geboren voor, en zich niet gerechtigd voelend tot dat allerhoogste en meest onaantastbare ambt van „rechter”, moet gij hem in zijn eigen oogen verlagen tot — medeplichtige.

Niet op die wijze kan hij het best zijn duren plicht vervullen om mee te werken aan de verwezenlijking van denkbeelden die, eenmaal opgekomen, niet meer zijn terug te dringen, en methoden toe te passen die op den soliden bodem van exact natuurwetenschappelijk onderzoek berusten. Een bescheiden, maar daarom niet onbelangrijke, taak zij hem in foro toegewezen.

Maar wil de rechter uit zijn deskundige halen wat deze te geven heeft en wat hij geven kan, geef hem dan een ruime opdracht en — vooral — hinder hem niet bij zijn werk.

En daarmee zijn wij gekomen bij een tweede plaats, waar de samenwerking hokt.

Er zijn bewijzen genoeg van aarzeling en zelfs van volstrekten tegenzin bij den opdrachtgever om over zekere vragen het advies van den psychopatholoog in te winnen. Men wenscht dan slechts zijn oordeel b.v. of de beklaagde krankzinnig is of niet en over dit alléén. Kan volgens den medicus artikel 37 W. v. Str. niet worden toegepast, dan heeft hij dit aanstonds mee te deelen en met zijn uitspraak: „toerekeningsvatbaar” is zijn taak afgelopen; dan moet „het recht zijn loop hebben”.

Vergis ik mij niet, dan is hier te lande van één gezaghebbenden psychiater (*Heilbronner*) bekend, dat hij eischte dat de deskundige zich inderdaad op dit eng psychiatrische terrein — de diagnose — zou houden. Maar ik geloof niet dat noch toen noch heden die meening ten volle gedeeld wordt, tenzij door een aantal strafrechters zelf. Daaren-

tegen is herhaaldelijk met klem betoogd, dat de taak van den psychopatholoog verder dient te worden uitgestrekt en dat hij stellig competent is het verband te leggen tusschen de crimineele daad en den geestestoestand van den delinquent en zijn meening aan den rechter, die inzicht in de motieven van den schuldige wenscht te krijgen, dient voor te leggen.

Deze psychologische samenhang der gebeurtenissen zal in verreweg de meeste gevallen eenvoudig genoeg en zoo grijpbaar zijn, dat geen „deskundige” zal behoeven aan te treden om dien samenhang begrijpelijk te maken. Maar wanneer daden voortvloeien uit stemmingen, neigingen en motieven, die — hoewel onder geen bepaald ziektebeeld of onder art. 37 W. v. Str. thuis te brengen zijn — toch niet zonder meer begrijpelijk zijn voor den oningewijden psycholoog-van-het-dagelijksche-leven, dan moet de geschoolde psychopatholoog, ter wille van een goede beoordeeling van het gepleegde feit, den rechter wel voorlichten. Vergis ik mij niet geheel, dan is deze „psychologie van de zaak” niet meer ten eenen male taboe. De enkele keeren dat ik het waagde, na geconstateerd te hebben dat de dader wat men noemt toerekeningsvatbaar was, een toevoeging te geven en de oogenschijnlijk slechts zinnelooze daad uit zijn normalen geestestoestand kon begrijpelijk maken, als men wil, te „verklaren”, is mij dit niet kwalijk genomen en soms heeft de rechter dat dankbaar aanvaard — en er naar gehandeld. Zoo iets behoeft niet altijd op een pleidooi uit te loopen, noch den verdediger het werk uit handen te nemen, noch ook aan de waardigheid van den rechter afbreuk te doen. Maar deze laatste kan zich stellig een beter inzicht op die wijze eigen maken.

Geheel hetzelfde geldt voor de twistvraag die men aanduidt met „het onderzoek naar de betrouwbaarheid van den getuige”. Hierin is echter in zooverre een overeenstemming bereikt dat — mag men althans de uitspraak van de Juristen Vereeniging van 1911 als basis nemen — het sedert geen volkomen ketterij meer is te meenen dat de beoordeeling daarvan een belangrijk deel van de taak van den psychopatholoog kan zijn; vooral natuurlijk voorzover het niet betreft het spreken van zeer bewuste en opzettelijke onwaarheid, of bewust gewilde vervalsching van het waargenomene.

Dat er overigens tusschen leugen en waarheid een breede marge ligt is men vrijwel alleen te weten gekomen door het werk van den psychopatholoog. Alles wat men omtrent de betrouwbaarheid van de waarneming, de juistheid van het geheugen, de feilbaarheid van de reproductie heeft geleerd, stamt uit zijn werkplaats. Niemand zal — na dit werk — vermoedelijk meer twijfelen aan de noodzakelijkheid om de getuigenis van kinderen, ouden van dagen of personen in heftig affect met zeer groote voorzichtigheid te aanvaarden. En waar het klinisch etiquetteerbare toestanden betreft, neurosen, hysterie of

daarmee gelijk te stellen beelden, daar zal de rechter eerst recht voorlichting behoeven — ook al om te weten of en in hoeverre men met zulke toestanden te doen heeft. Depressieve en paranoïde personen plegen zich zelf of anderen maar al te gemakkelijk te beschuldigen en kunnen als getuige optreden. Kortom, de rechter is onvoldoende geschoold om zich stevig in acht te nemen voor zulk ondeugdelijk getuigenis. Laten wij hier afzien van de vraag of het zooveel zin heeft een moreele naast een intellectueele onbetrouwbaarheid te onderscheiden; het zou ons voeren naar een betwist gebied waar de psychopatholoog niet den rechter maar den moralist ontmoet. Het doet ook niet af aan ons betoog dat de gegevens van al dan niet betrouwbaarheid van den getuige, n.l. in hoeverre hij naar waarheid getuigen kan, slechts afdoende door den psychopatholoog aan den rechter kunnen worden verstrekt.

En van hier tot de „psychologie van de zaak” is slechts een stap. Maar die stap blijkt nog altijd te gaan over de diepe kloof, die de rechter van zijn deskundige scheidt. Het „bedenkelyk misverstand”, dat de viering van het tienjarig bestaan van het Psychiatrisch Juridisch Gezelschap zoo hinderlijk in den weg stond, betrof juist zulk een geval. Bij de beruchte Papendrechtsche strafzaak is de linie geprojecteerd waar de strafrechter zich heeft ingegraven en waar hij van geen verder wijken schijnt te willen weten. Wie nu — sine ira et studio — nog eens de stukken, die op dit historische moment betrekking hebben, naleest, kan nauwelijks twifelen aan welken kant dit „misverstand” heerschte. En inderdaad heeft dit „bedenkelyke” gevolgen gehad! De uiterst verschillende methoden, die de rechter en de psychopatholoog, elk voor zich, — in overeenstemming met hun verschillend doel — volgen, laten zich aan zoo iets duidelijk toonen. De wetenschap, die feiten vast wil stellen en hun onderling verband, wantrouwt de welsprekendheid, die in foro blijkbaar niet gemist kan worden. Bij een hartstochtelyk beroep op het gevoel, moet het intellect het wel afleggen. De natuurwetenschappelijke onderzoeker werkt zonder advocaat noch jury.

De vraag hoe de eene mensch op den anderen inwerkt, de mogelijkheid en de aard van inductie van voorstellingen en begrippen, de overdracht van overtuigingen — al dan niet gekleed in den vorm van waan —, de suggestie en al die wetmatigheden, die binnen de groep heerschen en voor het pathologische milieu in engeren zin zulk een bijzondere beteekenis hebben, dat alles is slechts naspeurbaar voor hen, die dit onderzoek gebracht hebben buiten het vlakke terrein der praktische menschenkennis. Wanneer iemand het minst ondeskundig mag geacht worden om dit knoestige materiaal te bewerken, dan is het de psychopatholoog, die niet meer dan elk ander deskundig is op het gebied der toerekeningsvatbaarheid.

Vergis ik mij geheel, wanneer ik meen, dat op dit punt de linie

niet meer zoo stevig houdt en dat zij vooral bij jongeren hier en daar reeds wankelt? De ontwikkeling der psychologie in al haar schakeeringen heeft stellig niet nagelaten ook den twijfel te doen ontkiemen bij hen, die meenden dat een lange ervaring in de praktijk, een scherpe blik en een dosis goede wil, voldoende kennis kweeken kunnen, om den samenhang der feiten te doorgronden, zooals die zich van achter de groene tafel in de rechtszaal schijnen voor te doen. En dat er meer toe noodig is dan de tot nu toe gangbare opleiding van den jurist aan onze Universiteiten om de psyche van den misdadigen mensch te peilen en den invloed, die door aanleg en milieu zijn handelingen bepaalt, te leeren kennen; dat het beoordeelen van den dader bijzondere kennis vereischt, die bij het oordeel over de daad niet noodzakelijk is.

Het tast de majesteit van het Recht niet aan, noch doet het afbreuk aan de taak van den rechter, wanneer hij zich laat voorlichten op een terrein, dat hij zelf niet voldoende beheerscht. Wat is er tegen dat hij zijn dienaren zoekt daar waar zij het beste zijn te vinden? Hem blijft de uiteindelijke beslissing waarvoor hij de volle verantwoordelijkheid blijft dragen. Het kan slechts in hooge mate bevorderlijk zijn voor zijn taak, wanneer hij de opdracht aan zijn deskundigen psychopatholoog zoo ruim en wijd mogelijk stelt, zoodat deze eenig licht kan brengen in die duistere problemen, waarvan deze de bestudeering en, zoo mogelijk, de oplossing, tot zijn levenstaak heeft gekozen.

Maar daarnaast moet nog een voorwaarde in vervulling gaan, die van zeer bijzonder belang is. En daarmee komen wij aan een derde barrière, die den voortgang der onderlinge samenwerking verspert.

Is het niet eigenlijk merkwaardig dat de strafrechter geneigd schijnt om zijn deskundigen adviseur voor te schrijven hoe hij wel en hoe hij niet mag handelen bij zijn onderzoek? Van uit zuiver rechterlijk standpunt blijkbaar niet, maar van de andere zijde zijn daartegen ernstige bedenkingen te maken. Bij zulke problemen, die in hooge mate het hart der kwestie raken, komt weer het fundamenteel verschil der inzichten voor den dag.

Hoewel nauwelijks de eerste debatten daarover gevoerd zijn, is de kwestie toch zeer acuut geworden. Sedert kort is het mogelijk geworden dat een verdachte in een goed geoutilleerde psychiatrische inrichting kan worden onderzocht voor het in te dienen rapport. Wie weet hoe noodzakelijk dit is en hoe uiterst bezwaarlijk en dikwijls onmogelijk het was om tot voor kort het voorwerp van onderzoek ook te brengen op de plaats waar dat onderzoek het beste kan geschieden, zal toestemmen dat er veel bereikt is. Maar nu komt de vraag: wat mag en wat niet mag. Feitelijk zijn daarover geen voorschriften nog gegeven. Maar het dreigt, en het dreigt zelfs zeer ernstig.

In de vaderlandsche literatuur kan men reeds daarover een en ander vinden. Het diepst van allen gaat *Slingenberg* ¹⁾ op deze zaak in. Hij eischt dat de vrijheid van den beklaagde onaangetast zal blijven bij de wijze hoe en waarop de gegevens, noodig voor het rapport zullen moeten worden verkregen. De wet, die den rechter in dit opzicht met strenge voorschriften bindt, behoort dit den deskundige ook te doen. Het belangwekkende betoog, dat zeer in het kort hierop neerkomt, sluit met het opstellen van eenige desiderata, waaronder: een wettelijke regeling voor het onderzoek van gedetineerden binnen en buiten het Huis van Bewaring, en de eisch dat het rapport moet aangeven het gewicht en de betrouwbaarheid van de anamnese. Ook *Simons* ²⁾ kwam op voor het „vrije verdedigingsrecht” van den beklaagde en wettelijke regeling der bevoegdheden van den deskundige. Van de andere zijde is betoogd dat slechts de overal en altijd geldende regel voor den dokter: ne noceat, geldende kan zijn. Heeft het nu werkelijk zin om te gaan twisten over de vraag of b.v. een kunstbewerking als de lumbaalpunctie — gesteld dat die voor het stellen der diagnose noodzakelijk is — al dan niet geoorloofd zal zijn, al dan niet met toestemming van den delinquent? Het vraagstuk dat hierbij wordt aangesneden wortelt zeer stellig veel en veel dieper.

Een allereerste voorwaarde, die door den deskundige kan en moet worden gesteld, is dat het hem ook waarlijk mogelijk gemaakt worde zijn onderzoek in te stellen. Wie den tijd gekend heeft, nu een goede 20 jaar geleden, dat het voldoende werd geacht den deskundige toe te laten in de cel van den verdachte, waar de mogelijkheid tot elk meer dan hoogst oppervlakkig en zeer onvoldoend onderzoek ten eenen male was uitgesloten, terwijl verder ook in het Huis van Bewaring toen nog geen gelegenheid bestond tot het verrichten van de allereenvoudigste onderzoekingen, die zal dankbaar erkennen dat men thans den goeden weg is ingeslagen. Nu kan er tenminste gebeuren wat gebeuren moet om gegevens te verkrijgen, zelfs als die op het gebied der experimenteele psychopathologie gezocht zouden moeten worden. Moge de rechter deze nieuwe kansen, die hij daardoor verkrijgt om een inzicht te veroveren in de zaak die hij te berechten krijgt gretig aangrijpen!

Maar er is toch bij hem een duidelijke aarzeling om zijn deskundige zoo zonder meer zijn gang te laten gaan. Hij vreest dat hier het grootste gevaar dreigt voor het individueele en vrije verdedigingsrecht van den beklaagde dat hem, als rechter, zoo na aan het hart ligt. Hij wil er voor waken dat den verdachte niets tegen zijn wil zal worden „afgeperst”, dat er niet achter diens rug om bewijsmateriaal

¹⁾ *J. Slingenberg*, Op welke wijze moeten de psychiaters zich de gegevens verschaffen, die zij behoeven voor het uitbrengen van hun deskundig rapport aan de justitie? Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., Maart 1909.

²⁾ *D. Simons*, Versl. Psych. Jurid. Gezelsch., Maart 1909.

zal worden verkregen waarop noch de delinquent, noch zijn verdediger vat heeft. Kortom hij wil den beklagde de waarborgen ook hier geven, die deze voor de rechtbank zelf heeft.

Ziedaar de elementen van een conflict, waarvoor nauwelijks een oplossing mogelijk lijkt. De oplossing die thans door den nieuwen maatregel aan de hand wordt gedaan is zuiver formeel. De wet veroorlooft den getuige-deskundige eventueel bij den rechtercommissaris machtiging te vragen deze of gene methode van onderzoek, noodig voor het in zijn rapport neer te leggen oordeel, toe te passen; verkrijgt hij de toestemming dan is hij „gedekt”. Dit moge zonder twijfel waar zijn, maar het lost deze eigenaardige kwestie niet principieel op. Hoe zal de rechtercommissaris de waarde beoordeelen of de noodzakelijkheid van de voorgestelde wijze van onderzoek? Moet hij wellicht ook daarvoor weer een „deskundige” raadplegen? Ware het niet wenschelijker, dat hij in zijn zelf gekozen deskundige vertrouwen genoeg kon stellen om hem te zeggen: doe uw plicht naar beste weten — zonder hem bij elke gelegenheid op de vingers te kijken? Tegenover geen ander deskundige, chemicus, slotenmaker, technicus, of wat dies meer zij, toont hij een dergelijk gemis aan volledig vertrouwen bij het geven van zijn opdracht. Is dit wellicht ook de, niet altijd begrijpelijke, reden waarom het opstellen van een psychopathologisch rapport bijna zonder uitzondering aan twee medici wordt opgedragen?

Met zulke bepalingen en mogelijkheden wordt echter de kwestie zelf ten eenen male niet opgelost.

Daartoe moet men de kwestie nog wat nader bezien. Allereerst: kan de deskundige-psychiater in zulke gevallen ten opzichte van den onderzochte handelen zooals hij gewoon is tegenover zijn eigen patiënten te handelen als dokter?

De praktische medicus staat tegenover zijn zieken wel in een zeer bijzondere verhouding. Als vertrouwens-man geeft hij raad naar beste weten en uit bestwil voor zijn patiënt. Heeft deze laatste overwegend bezwaar b.v. tegen de voorgestelde operatie of de wijze van behandeling, dan kan hij er zich naar gedragen; hij is vrij zich te verdedigen tegenover zijn aesculaap; de eisch der vrije artskenkeuze schijnt het plechtanker der individueele vrijheid voor den zieke.

Zoo eenvoudig is de gedragslijn van den psychiater echter niet. Hij is zelfs vaak genoodzaakt te handelen — uit bestwil — tegen den uitgesproken wensch van zijn patiënt, die b.v. niet in zijn vrijheid wenscht beperkt te worden of niet opgenomen in een gesticht. Natuurlijk is dit handelen wel zorgvuldig door allerlei wettelijke contrôle-maatregelen omgeven, maar de psychiater heeft in zulke gevallen toch feitelijk den beslissenden stap te nemen en de volle verantwoordelijkheid te dragen. En eenmaal opgenomen in een psychiatrische inrichting zal de zieke dikwijls tegen zijn wil en zonder zijn overleg een behandeling moeten ondergaan. Dit alles heeft werkelijk niets met het

dwangbuis te maken, dat al lang opgeborgen is in oudheidkundige musea, maar het betreft maatregelen, die ten eenen male noodig zijn in het belang en voor het welzijn van den patiënt zelf. De medicus moet dan als zijn voogd optreden, omdat men den geestelijk gestoorde in zijn delier, waan of stupor moeilijk kan overtuigen van het nut der isoleering, punctie, badbehandeling, koortstherapie, werktherapie of wat ook. Bij zoo iets gewaagt niemand van het bestaan van een individueel verdedigingsrecht. Men zal niet aarzelen zoo te handelen waar het te doen is om feiten voor diagnose, prognose en therapie bijeen te brengen. Op de toestemming en — de dankbaarheid kan men best wachten totdat de genezing eventueel is ingetreden.

Moet nu de psychiater, die als getuige-deskundige den eed heeft afgelegd in zake „de waarheid en niets dan de waarheid” anders handelen? Kan hij anders handelen?

Vertrouwens-man is de psychiater hier niet — tenminste niet van den verdachte, die hem niet zelf heeft gekozen. Ook verkeert de delinquent niet in een positie — het dreigende zwaard der gerechtigheid is immers tegen hem opgeheven! — om grif toe te geven dat alles om zijn bestwil geschiedt. Het onderzoek zelf is al een gedwongen iets; het is hem opgelegd. Dat hij zich er zoo zelden tegen pleegt te verzetten zal wel liggen in de verwachting dat hij ontoerekeningsvatbaar zal mogen blijken en van rechtsvervolging ontslagen worden, of hoogstens een jaar in een gesticht mag doorbrengen met de kans veel eerder weer vrij te zijn. Een vertrouwens-man, die uit bestwil handelt, is ten slotte de rechter zelf toch ook zelden in zijn oogen! Voor den boosdoener staan rechter en deskundige wat dat betreft op een lijn, alleen de laatste beteekent voor hem nog al eens de „kans”. Maar onderling verschillen de beide bedoelde machten wel degelijk; de rechter moet de schuld vaststellen en de straf bepalen; de deskundige niet. En wat het belangrijkste is voor ons betoog: de rechter zal wel de overtuiging moeten krijgen dat het vrije verdedigingsrecht altijd bij een expertise in het gedrang moet komen — de deskundige zal die overtuiging nimmer kunnen deelen.

Immers de psychopatholoog moet, als getuige-deskundige, om te komen tot inzicht der psychische verhoudingen en processen (een volledig lichamelijk onderzoek is als basis daartoe altijd noodig) allerlei feiten vaststellen, oorzaken opzoeken die ten grondslag liggen aan het handelingsleven enz. enz. om ten slotte te komen tot een diagnose. Hij kan en mag dit slechts doen op de wijze zooals hij dat geleerd heeft en hem door ervaring en experiment als deugdelijk en betrouwbaar is voorgeschreven. Hij kan zich daarbij nooit alleen houden aan de z.g.n. willekeurige uitingen van den onderzochte, maar hij zal dikwijls en vooral zijn aandacht moeten geven aan onwillekeurige uitingen, die hij langs dikwijls moeilijke wegen moet opsporen en die hij

alleen volgens gangbare normen en bepaalde systemen moet trachten te meten en te vergelijken. Zonder dat is zijn werk niet af, heeft het niet veel waarde en is hij — staande onder den eed — niet verantwoord. Als natuurwetenschappelijk onderzoeker legt hij zijn bevindingen over aan den rechter, zooals de chemicus het resultaat van zijn onderzoek van den maaginhoud op de aanwezigheid van arsenicum, de wapensmid zijn meening over den uit zekeren browning afgeschoten kogel, de grapholoog over de yervalsching van een handschrift.

Waar blijft nu het vrije verdedigingsrecht, dat bolwerk van straf-rechterlijke overtuiging? De onderzochte kan nooit weten welke conclusies de deskundige uit het meest elementair onderzoek — percussie, auscultatie, opnemen van pols en temperatuur, bloeddruk enz. enz. — trekken zal. Wat er voor hem te wachten of te vreezen staat uit een onderzoek naar zijn intellect, waarneming, aandacht, geheugen, eventueele denkstoornissen en derg. kan hij onmogelijk vermoeden. Wanneer zijn reactie-tijden worden opgenomen, zijn emotionaliteit, secundaire functie, of een of ander onderzoek wordt verricht waarbij hij in een zwakken electrischen stroom moet worden ingeschakeld, kan hij evenmin „op zijn hoede” zijn en zich „verweren” tegen den op hem gerichtten „aanval”. In beginsel is nergens een grens te trekken en wanneer de onderzochte eenmaal zijn pols ten onderzoek heeft uitgestoken of zijn pupilreflex laat controleeren of wat ook, is hij weerloos uitgeleverd — in de opvatting althans die de rechter, als rechter, wel moet huldigen. Waarom men eerst met het geoorloofde zou ophouden bij een reactie-meting, een lumbaalpunctie of zelfs de hypnose is feitelijk niet duidelijk. Van uit dit oogpunt beschouwd zou elk deskundig medisch onderzoek uit den boeze zijn.

Hier begint de stellingoorlog en liggen beide partijen in hun loopgraven tegenover elkaar.

De rechtsgeleerden die zoo denken — en wellicht zijn dat er zeer velen — zullen dan wel zeer nauwkeurig moeten toezien dat zij niet in dezelfde principieele fouten vervallen, die zij bij de psychiaters niet dulden willen. Is dit zoo?

Wanneer de rechter tegen den beklagde zegt: „gij behoeft niet te antwoorden, want hetgeen gij zegt kan tegen u gebruikt worden”, dan streeft hij het ideaal na van de onaantastbaarheid van de persoonlijkheid en de individueele vrijheid der verdediging. Laten wij dan ook aannemen dat dit zwijgen nooit tégen hem gebruikt zal worden en tevens veronderstellen dat de verdachte vóór hij voor den rechterstoel verschijnt niet reeds onder handen is geweest van de politie en haar technisch personeel of den rechtercommissaris.

Want heeft men van te voren er wel op gelet dat de regels van het spel zorgvuldig in acht zijn genomen? Iemand is in „verdachte houding” aangetroffen ergens in de nabijheid van een inbraak of een moordaanslag. Op grond van die „onwillekeurige” uiting van zijn

handelingsleven, die hij zijns ondanks verried, is hij door de politie van zijn vrijheid beroofd. De speurders der politie, opgeleid en aangevoerd door een criminalist van professie, stellen vast dat de genomen vingerafdrukken overeenstemmen met die van den nu „verdachte”, een kunstbewerking waartegen deze zich stellig zou hebben verzet, indien hij vrij ware, maar welk verzet hem niet zou baten, omdat hij overweldigd zou worden; lijdelijk moet hij er dus in berusten. Of men stelt vast dat de faeces, die op de plaats des misdrijs zijn gevonden de bestanddeelen bevatten van het den vorigen dag door den verdachte gebruikte voedsel, welk feit op het „psychologische” oogenblik in het geding wordt gebracht. Of er wordt een van die uiterst talrijke methoden van onderzoek toegepast, die de criminalist-speurder ontleent aan de laatste en fijnste snufjes der wetenschap, waartegen geen ontkenning of verzet baat. Dan wordt de verdachte gevoerd naar het terrein van de misdaad, stevig bewaakt en geboeid desnoods, om den „schat” — vrucht van zijn misdadigen arbeid — aan te wijzen. Daarbij wijzen zijn onwillekeurige bewegingen, zijn uiterlijke of „innerlijke mimiek” den geoefenden criminalist, die het „spierlezen” als vakstudie heeft geleerd te ontcijferen, naar de ondergrondsche bergplaats. Of — nog doelmatiger methode van psychisch onderzoek — de verdachte wordt met zijn slachtoffer geconfronteerd! Hij raakt in verwarring, heftige emoties worden hem de baas, — hij wordt bij verrassing genomen en verraadt — zijns ondanks! — hetgeen hij zoo lang met alle inspanning verborgen heeft gehouden. Zijn ziel wordt geschokt en onder tranen en wroeging bekent hij zijn daad.

Dit alles gebeurt, gebeurt dagelijks en niemand neemt er aanstoot aan — ook niet de rechter. Waarom ook?

Het gerechtelijk vooronderzoek kan dit alles niet missen. De feiten moeten nu eenmaal worden vastgesteld voor in openbare behandeling de schuld — door den rechter! — kan worden vastgesteld. De eisch: ne noceat, kan daarbij benaderd worden, nooit bereikt, wil de rechter niet alles weer aan het „lot” overlaten en tot het oer-oude Godsgericht terugkeeren. In de mededeeling aan den beklagde ter zitting: „gij behoeft niet te antwoorden” enz. spreekt zijn slecht geweten!

Ben ik goed ingelicht, wanneer ik meen, dat deze toespraak komt uit een land waar men het openbare getuigenverhoor kent met het beruchte „kruisverhoor” dat nu niet voor den beklagde maar voor den getuige een „pijnbank” kan worden?

De rechter moge dan aan een dergelijk compromis niet kunnen ontkomen, maar waarom zou hij dan aan zijn — door hem zelf uitverkoren! — deskundige zulke hinderpalen in den weg leggen uit vrees dat *deze* de pijnbank in eere zal herstellen?

Maar niemand zal van hem eischen dat hij zijn vermoemde speurders en stille verklikkers bij hun tochten door den ratelman zal laten

vooraf gaan, zoomin als hij zelf op de gedachte zou komen om aan den chemicus den eisch te stellen dit of dat reagens bij zijn proeven op bloedsporen nimmer te gebruiken, of den grapholoog ten eenen male te verbieden een fotografische plaat te gebruiken bij zijn werk. Maar waarom dan — nogmaals — wil hij zich het recht voorbehouden om zijn deskundigen psychopatholoog voor te schrijven wat deze al dan niet doen mag bij zijn werk en beslissingen te nemen in vraagstukken, die de rechter toch zeer stellig niet beoordeelen kan?

De adviseurs en experts van den rechter hebben de plicht hun beste krachten te geven aan hun taak, en het recht daarin niet gehinderd te worden. Zoo min als zij in de raadkamer behooren, zoo min behoort de rechter in de werkplaats van den clinicus. Hier zijn aan weerskanten de voorste loopgraven. Althans voor het heden.

Zouden beide partijen — in afwachting hoe de stelling zich zal ontwikkelen — niet reeds nu elkaar, over Niemands-land heen, een hand kunnen reiken?

Zij dienen toch een gemeenschappelijke zaak; zij moeten de juiste verhoudingen scheppen tusschen de belangen van den mensch, misdadig of ziek, en de maatschappij. Het conflict dat zich daarbij vormt is in hoofdzaak in eigen boezem en verschilt in den grond nauwelijks bij elk hunner.

De medicus, tot voor zeer kort nog geheel individualist, die, gelijk de bekleeder van dat andere nobile officium, slechts de persoonlijke belangen van zijn zieke op het oog kon hebben, heeft toch kamp moeten geven tegenover de belangen der gemeenschap. Al lang aarzelt hij niet meer bij besmettelijke ziekte het waarschuwend plakkaat te doen aanslaan, ook al zal het neringdoende huisgezin van zijn patiënt daardoor groote schade lijden. Als psychiater neemt hij het initiatief tot de opsluiting, ook al drukt hij daardoor het, nog altijd bestaande en gevreesde, odium op den zieke en zijn omgeving. In zulke gevallen beslist hij ten gunste van de belangen der gemeenschap. Aan den anderen kant moge het hem uit een oogpunt van maatschappelijk welzijn en veiligheid ten zeerste verdrieten b.v. een aan floride lues lijdende vrouw, die niet behandeld wil worden, niet met geweld in behandeling te kunnen houden tot haar genezing; of een boosdoener, die zich onder zijn behandeling stelt wegens verwonding bij zijn misdrijf opgelopen, niet bij de politie aan te geven, — hij kan niet anders dan in beide gevallen de zaak laten loopen en te zwijgen en kiest het belang van de individueele vrijheid van het individu. Het instituut van de controleerende medici, waarbij de belangen van een grootere of kleinere groep of der geheele maatschappij op den voorgrond staan, is al lang een noodzakelijk corrigens geworden. Nu speelt zich het conflict van het beroepsgeheim af tusschen beide categorieën van medici wanneer de dwarskijs van den vertrouwensarts inlichtingen

wil hebben zonder welke hij het niet meent te kunnen stellen. Nog geldt voor den medicus in foro het verschooningsrecht; hoelang nog? Het „absolute” ambtsgeheim — vroeger het plechtanker van alle medische ethiek — raakt onklaar, is verouderd. Een nieuwe tijd eischt nieuwe ethische normen; de *maatschappij* staat hier op haar rechten, zoo noodig ten koste van het individu, dat niet altijd begrijpen kan dat zulks — o bittere troost — ten slotte hem weer ten goede zal moeten komen.

Heeft de strafrechter niet ook een zoodanige correctie op zijn handelingen moeten aanvaarden? Het: oog om oog — tand om tand, is verbleekt. Zedelijke verbetering, reclasseering, gevangenis-reform trachten weer aan het individu terug te geven, dat wat het aan de gemeenschap heeft moeten boeten. De *mensch* komt hierbij voor zijn rechten op en verlangt dat de gemeenschap hem ten slotte toch ook weer de hand, die eerst zoo dreigend was opgeheven, zal toesteken.

Waarlijk er is reden te over voor strafrechter en psychiater om elkaars strijd en moeilijkheden te begrijpen en het leven niet moeilijker te maken. Zij behoeven het terrein van den ander volstrekt niet te betreden, om elkaar te steunen.

Zouden zij, die droomen van een voortschrijdende evolutie der denkbelden — ook op dit gebied —, denkbelden, waarvan het door Pinel in de Code Pénal gebrachte artikel het eerste morgengloren was zich teleurgesteld gevoelen, wanneer zij in de toekomst konden zien? Er is al sedert lang niemand meer die er aan denkt een krankzinnige te straffen voor hetgeen hij in waanzin misdeed; en toch eischte het algemeen rechtsgevoel nog een eeuw geleden voor hem de galg. Heden straft men het kind niet meer op de wijze zooals men het vandaag den volwassene doet. Wat zal morgen ons brengen? Zal al wat heilig en eerbiedwaardig is in het strafrecht in puin vallen wanneer men den volwassene gaat berechten als thans reeds het kind? Heeft eigenlijk wel iemand willen gelooven — voordat de Kinderwetten, de Rijksopvoedingsgestichten, de Tuchtcholen, de Kinderpolitie, de „voorzorg” en „nazorg” van debilen enz., een paedagogium voor moeilijk opvoedbare kinderen en al wat warm voelende en wijze menschen sedert een kwart eeuw hebben uitgedacht om een volgend geslacht valide te houden — dat het inderdaad mogelijk zou zijn de vraag van schuld en straf op zulk een wijze te behandelen? Thans kan men aan het succes evenwel niet meer twifelen, wanneer men ziet hoe heel de beschaafde wereld thans het kind „berecht” en hoe men zich overal de vraag heeft voorgelegd: hoe zijn maatregelen te nemen, opdat de jeugdige delinquent beter voorbereid voor het leven, toegerust met sterkere wapenen dan die hem tevoren ten dienste stonden, na zijn straf-opvoedingstijd opnieuw de wereld in kan gaan.

Niet alleen heeft de rechter, nu kinderrechter geworden, niet aan waardigheid ingeboet, maar zeker straalt de aureool van Justitia met schooner glans.

Wanneer de strafrechter de hulp van den psychiater inroept zou hij stellig beter doen, in plaats van de gebruikelijke formuleering, er eene te kiezen waarin de volgende gedachte belichaamd werd:

„Hier is iemand, waarvan ik de handelingen moet beoordeelen „en die ik, als Rechter, volgens de Wet, wellicht zal moeten straffen. „Zeg mij, wat gij naar waarheid van hem te weten kunt komen, — „volgens uwe methoden en inzichten — en wat ik noodig heb te „weten; geef mij inzicht in de werkzaamheid van zijn geest en hoe „hij tot zijn, voor onze gemeenschap ondragelijke, handelingen is ge- „komen, opdat ik hem kan begrijpen en een juist en billijk oordeel „vellen kan, wat mijn plicht is. Geef mij de elementen die ik noodig „heb, voorzoover ik die niet zelf of op andere wijze kan verkrijgen. „Zeg ook wat gij denkt dat noodig zou kunnen zijn om de juiste „maatregelen te nemen, die, in ons aller belang — óók in het zijne — „kunnen voorkomen, dat hij weer onze gemeenschap zal verontrusten. „Ik, Rechter, moet schuld en straf vaststellen, maar maak het mij „mogelijk dat rechtvaardig en zonder fouten te doen door uw voor- „lichting.”

In dien geest opgevat zal de taak van den psychiater er een kunnen zijn van hooge maatschappelijke waarde en zal hij met vreugde zijn diensten verleenen, om mee te helpen aan de oplossing van problemen, die voor mensch en maatschappij van groote betekenis zijn.